

Tartışmaya Açık Bir Kitap “TÜRKİYE’NİN 200 YILLIK İKTİSADİ TARİHİ”

Türkiye Ekonomi Kurumu son otuz yıldan beri her yıl bir ulusal bir de uluslararası sempozyum-kongre düzenliyor. Genellikle Ankara dışında sahil kentlerde gerçekleştirilen bu toplantılar büyük ilgi görüyor; özellikle genç iktisatçılar (en az doktora derecesi olan) öngörülen program içinde “tebliğ” verme yarışı içine giriyor.

Yaklaşık otuz yıldan beri Türkiye Ekonomi Kurumunun çeşitli organlarında görev yapan bir kıdemli hoca olarak gençlerin çalışmalarını yakından izliyor ve okuyorum. Özellikle çalışmalarında 1923-2010 dönemini kapsayan Türkiye İktisat tarihine ilgi duyan gençlerin Prof. Dr. Yahya S. Tezel, Prof. Dr. Korkut Boratav ve Prof. Dr. Şevket Pamuk’un kitaplarından yararlandığı görülmektedir.

Türkiye Ekonomi Kurumu bu tebliğleri programına almakla ve kitap halinde birleştirerek yayınlamakla gençlerin çalışmalarının düzeyine ve özgünlüğüne kefil oluyor.

Oysa gençlerin büyük çapta yararlandığı (kaynak gösterdiği) Prof. Dr. Şevket Pamuk’un anılan kitabında izaha muhtaç ve tartışmaya açık (doğruluğu) çok sayıda veri ve olay yer almaktadır. Yaptığımız tespitleri sıralamadan önce; bir hatırlatma yapmayı gerekli görüyorum.

Prof. Dr. Şevket Pamuk kitabının “Önsöz”ü içinde sıraladığı 11 tanınmış iktisatçının “... kitabın çeşitli bölümlerini okuyarak ... görüş belirttiler öneriler yaptılar.” diyor. O zaman aşağıda sıraladığım eleştirilerden “konuk” iktisatçılarımda tedirgin olmaları muhtemeldir.

1. Sayfa 164: “Korumacılık ve içe dönük sanayileşme 1980 yılına kadar sürdü.” Oysa “1923-29” dönemi ile “1950-53” dönemlerinde “içe dönük sanayileşme” yoktu.
2. Sayfa 171: “Kaime adı verilen kağıt para...”, Yanlış. Çünkü 1840 yılında Kaime-i Nakdiye-i Mutebere adıyla el yazması %12,5 faiz ve 8 yıl vadeli bir borçlanma senedi (Tahvil) piyasaya sürülmüştü.
3. Sayfa 173: “...yaklaşık 1,2 milyon Ortodoks Rum Anadolu’yu terk etti.” Oysa bu gidenler içinde Ortodoks Türkler (Konya-Karaman) de vardı. Bunların ana dili Türkçe idi.
4. Sayfa 176: “...1924 yılında aşar ve ağnam vergisini kaldırmak...”, Hayır. Aşar 1925’te, ağnam 1931’de kaldırıldı.
5. Sayfa 181: “...İzmir İktisat Kongresi’nin...” Doğrusu Türkiye İktisat Kongresi’dir. 17 Şubat 1923’te İzmir’de toplandı.
6. Sayfa 182: “Mustafa Kemal de dahil olmak üzere rejimin önde gelenleri tarafından kurulan İş Bankası...”. Oysa 1925 tarihli kesinleşen “Ana Sözleşme”de yer alan kurucuların 11’i milletvekili, 25’i eşraf, tüccar ve sanayicidir. Mustafa Kemal anonim şirkette kurucu olamazdı. Büyük hissedardı.
7. Sayfa 189: “1920’lerde özel sektöre devredilen tekeller geri alınmıştı.” Daha çok yabancı sermayeli şirketlerin kamulaştırılması-geri alınması söz konusudur. Demiryolları, Tütün Rejisi, Elektrik, Havagazı, tramvay, tünel işletmeleri gibi.
8. Sayfa 190: “...Devletçilik dönemindeki sanayileşme hamlesinin sınırlı kaldığını gösteriyor.” Oysa ROSTOW diyor ki Türkiye “Take-Off”u 1930’lu yıllarda

- yaşamıştır. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1934-38) içinde 17 fabrika üretime katıldı. Anadolu'da ilk kez bacalardan duman yükseldi.
9. Sayfa 191: "...1929 yılından itibaren devletin ekonomideki yeri giderek genişledi." Hayır, 1930'dan itibaren, önce Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun, ardından Haziran 1930'da TC Merkez Bankası Kanunu ile temel atıldı.
 10. Sayfa 202: "1944 yılı başında uygulamadan kaldırılan Varlık Vergisi ..." Hayır. Anılan vergi Eylül 1943'te kaldırıldı.
 11. Sayfa 211: "Tarımsal üreticilerden alınan aşar vergisinin 1924 yılında..." Aşar sadece harman zamanı tahıl ürününün onda biri kadar alınır. Diğer tarımsal faaliyetleri kapsamazdı. Hayvan başına alınan "ağnam" vardı. Aşar vergisi 1925'de kaldırıldı.
 12. Sayfa 235: "Planlı Kalkınma ve DPT" başlığı içinde Planlı Kalkınma'nın 1961 Anayasası'nın emrine bağlı olarak başladığı unutulmuş.
 13. Sayfa 236: "...Karaosmanoğlu ve arkadaşları istifa ettiler..." Hayır. Önce DPT müsteşarı Şinasi Orel, sonra arkadaşları Karaosmanoğlu ve N. Erder istifa etti.
 14. Sayfa 239-40: I. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-67) döneminde planlanan ve II. Beş Yıllık Plan döneminde tamamlanan temel sanayi projelerinin tamamlanmasında mali ve teknik yardımın Sovyet Rusya'dan geldiği unutulmuştur: Seydişehir, İskenderun Tesisleri gibi.
 15. Sayfa 266: "Enflasyon oranı 1980'de %90..." Hayır. TÜFE 1980'de %107 idi. ÜFE %90 kadardı.
 16. Sayfa 277: "1987-2002 arasında enflasyon oranı hiçbir yılda %40'ın altına düşmedi..." Oysa, bu oran 1987'de %32, 2000 yılında %39 kadardı.
 17. Sayfa 282-283: "...temel çıpa", "kur çıpası" ... Hayır, doğrusu "ÇAPA"dır. Yani "döviz çapanı" gibi.

Biliyorum, bir ülkenin ekonomik olaylarının tarihini yazmak cesaret isteyen zor bir iş. Şevket Pamuk zoru başarmış görünüyor. Ancak İş Bankası Kültürü Yayınları sorumlusunun ve kitabı basılmadan okuyanların, Ş. Pamuk'a yeterince olumlu katkı sağlamadığı anlaşılıyor.

Umarım Prof. Dr. Ş. Pamuk ortaya koymaya çalıştığım "tartışmaya açık tespitlerimden etkilenecek ve ikinci baskının" önsözünde bana da teşekkür edecektir.

Erdinç Tokgöz